

KÂ'B b. EŞREF

Kâ'b'î evinde misafir etmeye cesaret edememiştir.

Medine'ye döndükten sonra şiirleriyle Resûl-i Ekrem'i ve ashabını hicveden, etkili konuşmaları ve servetiyle müşrikleri müslümanlara karşı kıskırtmaya devam eden Kâ'b b. Eşref'in davranışlarından rahatsız olan Hz. Peygamber bu duruma son verilmesini ve kendisinin ziyetten kurtarılmasını istedi. Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme, Kâ'b b. Eşref'in süt kardeşi Ebû Nâile b. Selâme, Abbâd b. Bişr, Hâris b. Evs ve Ebû Abs ile bir araya gelerek Kâ'b'î ortadan kaldırmak için plan yaptılar ve 14 Rebülevvel 3'te (4 Eylül 624) onu öldürdüler (İbn Sa'd, II, 31-33). Kâ'b'ın aynı yılın Ramazan (Şubat 625) veya Şevval (Mart 625) ayında katledildiğine dair rivayetler de olmakla beraber genellikle kabul edilen görüşe göre Bedir Gazvesi'nden sonra ve Uhud'dan önce öldürülmüştür. Haşr ve Nisâ sûrelerindeki bazı âyetlerin onun davranışlarıyla ilgili olarak nâzil olduğu rivayet edilir.

Kâ'b'ın öldürüldüğünü duyan yahudiler hayatlarından endişe etmeye başladılar. Bir kısmı Resûlullah'a gidip onun suçsuz yere öldürüldüğünü söyledi. Hz. Peygamber onları Kâ'b gibi faaliyette bulunmalarını konusunda uyardı ve müslümanlara ihanet etmemek üzere antlaşma yapmaya çağırdı; yahudiler de bu teklifi kabul etti. Resûlullah, Remle bint Hâris'in evinde yahudilerle bir araya gelerek onlarla antlaşma yaptı ve antlaşma metnini Hz. Ali'ye yazdırdı.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Meğâzî*, I, 187; İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 54-60; İbn Sa'd, *eş-Tabakât*, II, 31-34; Taberî, *Târîh*, Beyrut 1967, II, 489; İbn Seyyidünnâs, *Uyûnü'l-eşer*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), I, 298; Muhammed Hamîdullah, "Hz. Peygamber'in Büyük Düşmanlarının Psikolojisi" (trc. İsmail Yaktı), *EAÜİFD*, sy. 6 (1986), s. 217; U. Rubin, "The Assassination of Ka'b b. al-Ashraf", *Oriens*, XXXII (1990), s. 65-71; W. Montgomery Watt, "Ka'b b. al-Ashraf", *EP* (İng.), IV, 315.

MEHMET ALİ KAPAR

KÂ'B b. MA'DÂN

(كعب بن معدان)

Ebû Mâlik Kâ'b b. Ma'dân el-Eşkarî
(ö. 102/720)

Arap şairi, hatip ve savaşçı.

Muhtemelen Basra'da doğup büyüdü. Ezd (Yemen) kabilesinin Eşkar kolundandır. Gençlik yıllarında Ezd kabilesine mensup Arap fatihlerinden Mühelleb b. Ebû

Sufre ile dost oldu. Mühelleb 79'da (698) Horasan'a vali tayin edilince kendisiyle birlikte Horasan'a gitti ve onun Mâverâ-ünnehir'deki fetihlerine, özellikle Hâricîler'in ilk büyük kolu olan Ezârika'ya karşı yaptığı savaşlara katıldı. Mühelleb'e övgü şiirleri yazdı.

Mühelleb ailesinden sonra 85 (704) yılında Horasan'a vali tayin edilen Kuteybe b. Müslim ile birlikte Hârizm ve Semerkant'taki savaşlara katılan Kâ'b b. Ma'dân, Kuteybe b. Müslim'in Hârizm'i fethetmesi üzerine nazmettiği bir şiirinde daha önce buraya saldırmasına rağmen başarısız olan Yezîd b. Mühelleb'i hicvetti. Bu durum Mühelleb ailesiyle bağlarının kopmasına sebep oldu. Yezîd 97'de (715) Horasan'a ikinci defa vali tayin edilince Kâ'b'ı hapsedirdi ve ardından kendi yeğenine ödürttü. Bir rivayete göre, Yezîd vali olunca onun hakkındaki hiciv şiirleri sebebiyle hayatından endişe duyan Kâ'b, Uman'a kaçıp bir müddet orada yaşamış, ancak daha sonra Yezîd'e bir kaside yazarak kendisinden özür dileyip affını istemişse de Yezîd kabul etmemiş ve onu Uman'da iken yeğenine ödürtmüştür. Bazı kaynaklarda şairin Yezîd'in valiliği sırasında Horasan'da kaldığı, Yezîd'in onu önce hapsedip ardından serbest bıraktığı kaydedilmektedir. Aynı kaynaklarda Kâ'b'ın, Halife Ömer b. Abdülazîz'e Horasan'daki vergi memurlarından şikâyet ettiği bir kasidesini göndermiş olması delil gösterilerek Yezîd'in Halife Ömer tarafından Horasan'daki valilik görevinden alınmasından sonra da şairin Horasan'da ikametine devam ettiği belirtilmektedir. Kâ'b'ın, Ömer b. Abdülazîz döneminde (717-720) Mühelleb ailesinin kendisini öldüreceği haberini alınca Uman'a kaçtığı, oradaki ikametinin sırasında Yezîd b. Mühelleb'in tahrik ettiği yeğeni tarafından 102 (720) yılında öldürüldüğü de rivayet edilmektedir (Hüseyn Atvân, s. 263).

Emevîler dönemi nekâiz şairlerinden Ferezdak kendisini, Cerîr, Ahtal ve Kâ'b'ı İslâmî dönem şairleri olarak tanıtır ve Kâ'b'ın şiirin yaratıcısı olduğunu söyler (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, XIV, 266). Emevî halifelerinden Abdülmelik b. Mervân ile Ömer b. Abdülazîz ve Abbâsî Halifesi Mansûr, Kâ'b'ın Mühellebiler için yazdığı övgüleri takdir ve gıptaıyla karşılamışlardır.

Kâ'b b. Ma'dân'ın günümüze ulaşan şiirlerinin çoğu Mühelleb b. Ebû Sufre ve ailesi için kaleme aldığı methiyelerdir. Şair, bu şiirlerinde Mühelleb ailesinin Ezâ-

rika'ya karşı yaptığı savaşlarda gösterdiği kahramanlıklardan, savaşlarda Mühelleb'e yardım eden kabilesi Ezd'den, Yemen halkının şeref ve faziletlerinden fahr ve hamâse ile karışık bir şekilde söz eder. Bu konudaki seksen üç beyitlik bir şiiri (a.g.e., XIV, 267-268) Arap edebiyatında epik şiir türünün en güzel örnekleri arasında sayılır. Kabile taassubuna dayalı siyasi şiir niteliği taşıyan hicivyelerinin çoğu Ezd'in düşmanı olan Abdülkays kabilesi, onların şairi Ziyâd el-A'cem'le ve Bekir b. Vâil kabilesiyle ilgilidir. Şairin diğer şiirleri aşk, hikmet, itâb, felekten şikâyet, gurbet gibi konulara dairdir. Kâ'b'ın bazı şiirleri Ebû'l-Ferec'in *el-Eğânî'si* (XIV, 267-268, 270, 278-280), Taberî'nin *Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk*'ü (VI, 386-387), İbnü'l-Esir'in *el-Kâmil'i* (IV, 498-499) gibi kaynaklarda yer almaktadır (şiirlerinin kaynakları için bk. Sezgin, II, 377-378).

BİBLİYOGRAFYA :

Câhiz, *el-Beyân ve't-tebyîn*, III, 358; Müberred, *el-Kâmil* (nşr. M. Ahmed ed-Dâli), Beyrut 1406/1986, III, 1347-1349; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VI, 304-308, 386-387; Ebû Ali el-Kâfi, *el-Emâlî*, Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübî'l-ilmiyye), I, 265; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, XIV, 266-284; Merzûbânî, *Mu'cemü's-şu'arâ'* (nşr. Abdüset-târ Ahmed Ferrâc), Kahire 1379/1960, s. 236-237; Ebû İshak el-Husrî, *Zehru'l-âdâb* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1389/1969, II, 786-787; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, IV, 498-499; Sezgin, *GAS*, II, 377-378; Hüseyn Atvân, *eş-Şi'rü'l-'Arabî bi-Horâsân fi'l-'aşri'l-Ümevî*, Beyrut 1974, s. 261-279.

KENAN DEMİRYAK

KÂ'B b. MÂLİK

(كعب بن مالك)

Ebû Abdillâh Kâ'b b. Mâlik b. Ebî Kâ'b
Amr el-Hazrecî
(ö. 50/670)Hz. Peygamber'in
meşhur üç şairinden biri.

Milâdî 598 yılı civarında Yesrib'de (Medine) doğdu. Câhiliye devrinde künyesi Ebû Bişr iken Resûlullah ona büyük oğlu Abdullah sebebiyle Ebû Abdullah künyesini vermiş, diğer oğullarından dolayı Ebû Abdurrahman, Ebû Muhammed künyeleriyle ve Hazrec'in Benî Selime koluna mensup olduğu için Selimî nisbesiyle de anılmıştır. Babası Mâlik, İslâm'dan önce Yesrib'in önde gelen şahsiyetlerinden olup Evs ile Hazrec arasında yıllarca süren savaşlarda yiğitliğiyle önemli işler başarmış bir şairdi. Babasının tek çocuğu olduğu için eğitimine özen gösterilen Kâ'b okuma yazma ve hesap öğrendi. Evs